

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова науково-методичної ради
факультету фізики, електроніки та
комп'ютерних систем

Андрій ТУРІНОВ
(ім'я та прізвище)

«25» червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 1.1 Філософія та наукова етика

для здобувачів вищої освіти

рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

галузь знань 10 Природничі науки

спеціальність 104 Фізика та астрономія

освітня програма Фізика та астрономія

рік набору 2024/2025 форма навчання денна термін навчання 4 роки

вид дисципліни обов'язкова

Розробники: професор Віктор Окороков, завідувач кафедри філософії, д. філос.н., професор Сергій Шевцов, професор каф. філософії ФСНМВ, д. філос.н.,

Погоджено гарант ОП

В.В.Скалозуб

Робоча програма схвалена на засіданні кафедри філософії

Протокол від «22» червня 2024 р. № 14

Ухвалено на засіданні науково-методичної ради факультету фізики, електроніки та комп'ютерних систем

Протокол від «25» червня 2024 р. № 27

Дніпро
2024

Опис навчальної дисципліни

Навчальний рік (роки*) викладання дисципліни	Курс	Семестр	Підсумковий контроль				Індивідуальні завдання		Кредитів ECTS	Обсяг роботи студента (години)						
			екзамен	диф.залік	залік	курсова робота	форма	кількість		всього	аудиторні					самостійна робота
											всього аудиторних лекцій	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття		
2024/25	1	1	1					4,0	120	36	36	-	-		84	

1. Мета дисципліни:

розвиток та вдосконалення загальної наукової культури здобувачів, системного бачення світу, різноманіття феноменів культури в їх складності та єдності, засвоєння і застосування знань, навичок та вмінь наукової етики у професійному середовищі та дослідницькій роботі.

Вивчення дисципліни забезпечує формування компетентностей за ОП:

ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні наукові проблеми на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК06. Здатність до пошуку, оброблення на аналізі інформації з різних джерел.

ЗК08. Здатність самостійно розвиватися і оволодівати сучасними знаннями.

СК01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері фізики та/або астрономії, інтегрувати знання з різних галузей, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК02. Здатність відстежувати тенденції розвитку фізики та/або астрономії, їх прикладних застосувань, критично переосмислювати наявні знання та методи фундаментальних та прикладних наукових досліджень.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни.

Для успішного опанування навчальною дисципліною «Філософія і наукова етика» здобувачі вищої освіти повинні мати знання з математики, основ методології та дисципліни «Філософія».

3. Результати навчання за дисципліною та їх співвідношення із програмними результатами навчання.

№	Результати навчання за дисципліною	Програмні результати навчання	Номери тем
1	Знати специфіку основних форм філософського мислення: класичну, некласичну, постнекласичну, комунікативну; ключові сучасні соціально-філософські доктрини. Вміти використовувати загальний концептуально-поняттєвий філософський і науковий апарат.	РН09. Глибоко розуміти загальні принципи та методи природничих наук, а також методологію наукових досліджень, місце фізики в системі наукових знань як методологічної основи природничих, інженерних наук та технологій; застосувати їх у власних дослідженнях у сфері фізики та/або астрономії та у викладацькій діяльності.	T1-T11
2	Знати, концептуально-поняттєві горизонти філософського і наукового знання. Вміти в умовах професійної діяльності здійснювати критичний огляд тих форм мислення, які застосовуються під час наукової дискусії; дотримуватись принципів наукової етики у професійному середовищі та дослідницькій роботі.	РН04. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичних і експериментальних досліджень, математичного моделювання, комп'ютерного експерименту, а також наявні літературні дані.	T12-T15
3	Знати специфіку різноманіття феноменів культури, загальні положення наукової етики. Вміти в умовах професійної діяльності здійснювати критичний огляд тих форм мислення, які застосовуються під час наукової дискусії; дотримуватись принципів наукової етики у професійному середовищі та дослідницькій роботі.	РН03. Вільно презентувати та обговорювати державною мовою, а також англійською мовою чи одною з офіційних мов Європейського Союзу, результати наукових досліджень, фундаментальні та прикладні проблеми фізики та/або астрономії, публікувати результати наукових досліджень у наукових виданнях, що індексуються у базах Scopus та WoS Core Collection. РН10. Мати навички захисту прав інтелектуальної власності.	T16-T18

4. Структура навчальної дисципліни.

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин *				
		лекції	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота
<i>Розділ 1. Генеза наукового типу раціональності</i>						
1	Тема 1. Філософія як метатеоретичний фундамент науки. Раціональність як феномен культури в онтологічних, гносеологічних, методологічних, світоглядних координатах. Загальна розмітка наукової раціональності.	2				4
2	Тема 2. Особливості античного типу науковості: споглядабельність, спекулятивність, теоретичність, примордіальність універсального, епістемного, істина, як неприховане тощо.	2				4
3	Тема 3. Особливості середньовічного типу науковості: співвідношення віри та розуму, теоцентричність, креаціонізм, провіденціалізм, есхатологія, сотеріологія, екзегетика та ін.	2				4
<i>Розділ 2. Теоретико-концептуальна розмітка класичного типу раціональності</i>						
4	Тема 4. Головні наукові здобутки другої половини XVI – XVIII ст.	2				5
5	Тема 5. Особливості співвідношення суб'єкту та об'єкту, методології у класичному типі наукової раціональності.	2				5
6	Тема 6. Особливості теоретико-поняттєвого апарату класичного типу раціональності: сила, маса, швидкість, тяжіння тощо.	2				5
7	Тема 7. Особливості класичної наукової картини світу.	2				5
<i>Розділ 3. Теоретико-концептуальна розмітка некласичного типу раціональності</i>						
8	Тема 8. Головні наукові здобутки другої половини XIX – першої половини XX ст.	2				5
9	Тема 9. Особливості співвідношення суб'єкту та об'єкту, методології у некласичному типі наукової раціональності.	2				5
10	Тема 10. Теоретико-поняттєвий фрейм некласичного типу раціональності: поле, дуалізм, бінарність, комплементарність, відчуження, воля до влади, переоцінка всіх цінностей, Надлюдина, інтуїція, безтямне, дбання, турбота, присутність, інтерес, переживання тощо.	2				5
11	Тема 11. Особливості некласичної наукової картини світу.	2				5
<i>Розділ 4. Теоретико-концептуальна розмітка постнекласичного типу раціональності</i>						
12	Тема 12. Головні наукові здобутки другої половини XX – початку XXI ст.	2				5
13	Тема 13. Особливості співвідношення суб'єкту та об'єкту, методології у постнекласичному	2				5

	типів наукової раціональності.				
14	Тема 14. Теоретико-поняттєвий фрейм постнекласичного типу раціональності: синергія, холізм, сингулярність, інший, ризома, слід, наголос, пастіше, симулякр, парадигма, особистісне знання, епістемологічний анархізм тощо.	2			5
15	Тема 15. Особливості постнекласичної наукової картини світу.	2			5
Розділ 5. Наука і етика: грані кореляції					
16	Тема 16. Моральний імператив розвитку науки та загальних принципів наукової етики.	2			4
17	Тема 17. Етична відповідальність вченого, як дослідника наукової проблеми, автора наукових публікацій, керівника аспірантів та викладача дисциплін.	2			4
18	Тема 18. Етична проблематика в інформаційну епоху та у майбутніх суспільствах знання	2			4
Всього		36			84

Тематика самостійної роботи

№ Теми	Тема самостійної роботи	Кількість годин	Рекомендована література (№ з переліку)
Тема 1	Опрацювання роботи Т. Куна «Структура наукових революцій»	4	№ 1-3; додаткова № 1-7
Тема 2	Опрацювання книги 1 трактату Арістотеля «Метафізика»	4	№ 1-3; додаткова 8-16
Тема 3	Опрацювання твору Томи Аквінського «Компендіум теології»	4	№ 1-3; додаткова 17-23
Тема 4	Опрацювання книги 1 трактату Ф. Бекона «Про гідність і примноження наук»	5	№ 4, 5; додаткова № 24-37
Тема 5	Опрацювання тексту Р. Декарта «Міркування про метод»	5	№ 4, 5; додаткова № 24-37
Тема 6	Опрацювання тексту Г. Галілея «Механіка»	5	№ 4, 5; додаткова № 24-37
Тема 7	Опрацювання вступу до трактату І. Канта «Критика чистого розуму»	5	№ 1-5; додаткова № 24-37
Тема 8	Опрацювання тексту О. Конта «Дух позитивної філософії»	5	№ 1-5; додаткова № 38-51
Тема 9	Опрацювання тексту Е. Шредінгера «Що таке життя з точки зору фізики?»	5	№ 1-5; додаткова № 38-51
Тема 10	Опрацювання тексту Л. фон Берталанфі «Загальна теорія систем – критичний огляд»	5	№ 1-5; додаткова № 38-51
Тема 11	Опрацювання тексту Г.-Г. Гадамера «Провідні гуманістичні поняття»	5	№ 1-5; додаткова № 38-51

Тема 12	Опрацювання другої частини твору К.Р. Поппера «Логіка і зростання наукового пізнання»	5	№ 1-5; додаткова № 52-60
Тема 13	Опрацювання твору П. Фейєрабенда «Проти методу. Нарис анархістської теорії пізнання»	5	№ 1-5; додаткова № 52-60
Тема 14	Опрацювання тексту І. Пригожина та І. Стенгерс «Порядок з хаосу. Новий діалог людини та природи»	5	№ 6, 7; додаткова № 52-60
Тема 15	Опрацювання тексту Ф. Фукуями «Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку»	5	№ 8, 9; додаткова № 52-60
Тема 16	Опрацювання статті Е.Агаці «Чому наука має етичні виміри?»	4	№ 1-5; додаткова № 61-70
Тема 17	Опрацювання тексту І.Г. Фіхте «Про призначення вченого»	4	№ 1-5; додаткова № 61-70
Тема 18	Аналітика сучасного стану проблематики етичного виміру науки	4	№ 11, 12; додаткова № 61-70
Всього годин		84	

5. Схема формування оцінки.

5.1 Шкала відповідності оцінювання:

Відмінно/Excellent	Зараховано/Passed	90-100
Добре/Good		82-89
		75-81
		64-74
Задовільно/Satisfactory		60-63
Незадовільно/Fail	Не зараховано/Fail	0-59

5.2 Форми та організація оцінювання:

Поточний контроль:

Форма оцінювання	Строки проведення оцінювання (тижні викладання)	Максимальна кількість балів
Тематичний конспект першоджерела	4	10
Реферування першоджерела	10	10
Есе з відповідної наукової проблеми	15	10
Презентація наукової проблеми та її вирішення	19	10
Максимальна кількість балів за поточне оцінювання		40

Семестровий контроль:

Форма оцінювання	Максимальна кількість балів
Екзамен	60

5.3 Критерії оцінювання:

Критерії оцінювання знань здобувачів*	
Тематичний конспект першоджерела	
Бали	Критерій
При оцінюванні враховується: 1. Наявність мети складання конспекту. 2. Оформлена згідно зі стандартами точна назва джерела (автор, назва, часопис (збірник), рік, номер, видавництво, кількість сторінок), що є відображенням наукової культури здобувача. 3. Точність, правильність передачі думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат. Можна використовувати такі способи цитування: а) виклад змісту першоджерела словами автора, які беруться в лапки з обов'язковою вказівкою сторінки оригіналу; б) передача змісту першоджерела своїми словами, а цитата може бути частиною фрази або речення. Якщо цитата наводиться не повністю, то замість пропущеної частини ставиться три крапки. 4. Включення до конспекту як основних положень і висновків, так і їх обґрунтування, конкретних фактів і прикладів (без детального опису).	
0 балів «незадовільно»	Робота не виконана або має грубі помилки
1-5 бали «незадовільно»	У роботі відсутня структура, думка автора втрачена
6-7 балів «задовільно»	Робота погано структурована. Думка автора передана не точно, конспект не містить основних положень і висновків або обґрунтувань.
7,5-8,5 балів «добре»	Робота має мету, вірно структурована. Думка автора передана в основному вірно, але наявні окремі неточності.
9-10 балів «відмінно»	Робота має мету, вірно структурована. Думка автора передана точно. Конспект містить основні положення, висновки, факти і обґрунтування
Реферування першоджерела	
Бали	Критерій
При оцінюванні враховується: • оформлення реферату; • точність передачі смислу на підставі аналізу та узагальнення; • наявність та вірність висновків	
0 балів «незадовільно»	Роботу не виконано або не здано вчасно
1-5 бали «незадовільно»	Робота оформлена не відповідно до перерахованих нижче вимог
6-7 балів «задовільно»	Робота оформлена з порушеннями, відсутній вступ або висновки.
7,5-8,5 балів	Робота оформлена згідно з вимогами, але містить дрібні недоліки

«добре»	
9-10 балів «відмінно»	Робота оформлена відповідно до вимог
Есе з відповідної наукової проблеми	
Бали	Критерій
0 балів «незадовільно»	Роботу не виконано або не здано вчасно
1-5 балів «незадовільно»	Робота оформлена не відповідно до перерахованих нижче вимог
6-7 балів «задовільно»	Робота оформлена з порушеннями, відсутній вступ або висновки.
7,5-8,5 балів «добре»	Робота оформлена згідно з вимогами, але містить дрібні недоліки
Презентація наукової проблеми та її вирішення	
Бали	Критерій
При оцінюванні враховується: • систематизованість та обґрунтованість підбраного матеріалу; • логічність, послідовність та зрозумілість викладення матеріалу; • наочність	
0 балів «незадовільно»	Здобувач або не виконав завдання або підібрав матеріал, що повністю не відповідає темі презентації
1-5 балів «незадовільно»	Здобувач не розкрив тему за допомогою презентації
6-7 балів «задовільно»	Здобувач підготував презентацію, але не зміг викласти матеріал послідовно та логічно, доповідь не була цілісною
7,5-8,5 балів «добре»	Здобувач підготував наочне забезпечення, матеріал був підібраний вдало, але не завжди простежувалась здатність здобувача підкреслити головне.

6. Методи навчання, інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна:

Методи навчання:

За характером викладення навчального матеріалу:

- словесні;
- наочні;
- практичні.

За організаційним характером навчання:

- методи контролю та самоконтролю у навчанні;
- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності. За логікою сприймання та засвоєння інформації:
 - індуктивно-дедуктивні;
 - дослідницькі;
 - проблемні тощо.

Інструменти та обладнання:

Мультимедійне обладнання: проектор Epson EB-X 400 (2018 р.) з проекційним екраном, ноутбук HP 2HG, 2BES 250 6,6 15,6 FHD AG (2019 р.)

Програмне забезпечення:

MS Office 365, MS Teams, MS Forms, MS PowerPoint, MS SharePoint, платформа Zoom

7. Рекомендована література:

Основна:

1. Гнатенко П.І., Огороков В.Б., Пронякін В.І., Осетрова О.О. Основи філософії: навчальний посібник. – К.: Вища освіта, 2009.
2. Кулик О.В. Філософія. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – Днівськ: Монолит, 2013. – 692 с.
3. Бичко І.В. Філософія. Курс лекцій: навчальний посібник. – К.: Либідь, 2006. – 656 с.
4. Ярошовець В.І. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму: Підручник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 263.
5. Історія філософії. Словник / За ред. Ярошовця В.І. – К.: Знання України, 2012. – 1087 с.
6. Гатальська С.М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 328 с.
7. Шевцов, С.В. Посібник до вивчення курсу «Філософія культури» [Текст]/ С.В. Шевцов. – Д.: РВВ ДНУ, 2010. – 84 с.
8. Таран В.О., Зотов В.М., Резанова Н.О. Соціальна філософія: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
9. Андрущенко В.П., Горлач Н.И. Социальная философия. Учебник. – Киев-Харьков: Изд.Центр «Единорог», 2002. – 736 с.
10. Звездкина Э.Ф. Теория философии. – М.: Фил.об-во «Слово», 2004. – 448 с.
11. Кассен Б. Європейський словник філософії. Лексикон неперекладностей. Т.1. – К.: Дух і літера, 2009. – 576 с.
12. Тофтул М.Г. Сучасний словник з етики. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.

Додаткова:

1. Йолон, П., Крымский, С., Парахонский, Б. (1989). Рациональность в науке и культуре. К. : Наук.думка. 288 с.
2. Кассирер, Э. (1998). Наука // Избранное. Опыты о человеке. М. : Гардарика. С. 685–702.
3. Кримський, С. (2002). Наука / Філософсько-енциклопедичний словник. К. : Абрис. С. 410.
4. Кун Т. (2001). Структура наукових революцій. К. : Port-Royal. 228 с.
5. Пуанкаре, А. О науке. М. : Наука. 1983. 561 с.
6. Степин, В. (2009). Классика, неклассика, постнеклассика: критерии различения // Постнеклассика: философия, наука, культура. СПб. : ИД «Миръ». С. 249–295.
7. Kuhn T. (1962). The Structure of Scientific Revolutions. Chicago. 264 p.
8. Арістотель. (2020). Метафізика. Харків. : Фоліо. 300 с.
9. Арістотель. (2002). Нікомахова етика. К. : Аквілон-Плюс. 480 с.
10. Гайденко, П. (2000). История греческой философии в ее связи развитием науки. М. : ПЕР СЭ. 319 с.
11. Платон. (1999). Діалоги. К. : Основи. 395 с.
12. Платон. (1993). Теэтет // Собр. соч. в 4 т. Т.2. М. : Мысль. С. 192–274.
13. Платон. (1994). Тимей // Собр. соч. в 4 т. Т.3. М. : Мысль. С. 421–500.
14. Плотин. (2017). Вторая Эннеада. СПб. : ИП «Квадривиум». 384 с.
15. Плотин. (2019). Пятая Эннеада. СПб. : ИП «Квадривиум». 320 с.
16. Плотин. (2005). Шестая Эннеада. Трактаты I–V. СПб. : Изд-во Олега Абышко. 480 с.
17. Баумейстер, А. (2012). Тома Аквінський: вступ до мислення. К. : Дух і літера. 408 с.
18. Гайденко, В., Смирнов, Г. (1989). Западноевропейская наука в средние века: Общие принципы и учение о движении. М. : Наука. 352 с.
19. Святий Августин (1999). Сповідь. К. : Основи. 319 с.
20. Тома Аквінський. (2011). Компендіум теології. К. : Кайрос. 24 с.

21. Фома Аквинат. (2003). Трактат о творении // Сумма теологии. Ч.І. Вопросы 44-74. К. : Ника-Центр. С. 3–73.
22. Фома Аквинат. (2003). Трактат о делах шести дней // Сумма теологии. Ч.І. Вопросы 44-74. К. : Ника-Центр. С. 236–320.
23. Фома Аквинат. (2005). Трактат о сохранении и управлении творением // Сумма теологии. Ч.І. Вопросы 75-119. К. : Ника-Центр. С. 360–551.
24. Бэкон, Ф. (1971). Сочинения. В 2-х томах. Т. 1. М. : Мысль. 590.
25. Бэкон, Ф. (1972). Сочинения. В 2-х томах. Т. 2. М. : Мысль. 582.
26. Гайденок, П. (2000). История новейшей европейской философии в ее связи с наукой. М. : ПЕР СЭ. 456 с.
27. Гайденок, П. (1987). Эволюция понятия науки (XVII–XVIII вв.). Формирование научных программ Нового времени. М. : Наука. 447 с.
28. Галилей, Г. (1964). Избранные труды в двух томах. Том 1. М. : Наука. 645 с.
29. Галилей, Г. (1964). Избранные труды в двух томах. Том 2. М. : Наука. 569 с.
30. Декарт, Р. (2020). Метафізичні твори. Х. : Фоліо. 219 с.
31. Декарт, Р. (2000). Метафізичні роздуми. К. : Юніверс. 2000.
32. Кант, І. (2000). Критика чистого розуму. К. : Юніверс. 504 с.
33. Кант, І. (2018). Прологомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. Х. : Фоліо. 288 с.
34. Кант, І. Рефлексії до критики чистого розуму. К. : Юніверс. 240 с.
35. Коперник, Н. (1964). О вращениях небесных сфер. М. : Наука. 646 с.
36. Лаплас, П.С. (1982). Изложение системы мира. Л. : Наука. 376 с.
37. Ньютон, И. (1989). Математические начала натуральной философии. М.: Наука. 688 с.
38. Бергаланфи, Л. фон. (1969). Общая теория систем – критический обзор // Исследования по общей теории систем: сборник переводов. М. : Прогресс. С. 23–82.
39. Бор, Н. (1961). Атомная физика и человеческое познание. М. : ИИЛ. 153 с.
40. Гейзенберг, В. (1989). Физика и философия. Часть и целое. М. : Наука. 400 с.
41. Дарвин, Ч. (2016). Происхождение видов. М. : Эксмо. 485 с.
42. Де Бройль, Л. (1986). Соотношения неопределенностей Гейзенберга и вероятностная интерпретация волновой механики. М. : Мир. 344 с.
43. Гадамер, Г.-Г. (2000). Провідні гуманістичні поняття // Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Т.1. К. : Юніверс. С. 18–47.
44. Гайдегер, М. (1998). Будувати, проживати, мислити // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо. С. 313–332.
45. Конт, О. (2003). Дух позитивной философии. М. : Феникс. 251 с.
46. Линней, К. (1989). Философия ботаники. М. : Наука. 456 с.
47. Миронов, В. (2006). Современные философские проблемы естественных, технических, социально-гуманитарных наук. М. : Гардарики. 639 с.
48. Фарадей, М. (1940). Силы материи и их взаимоотношения. М. : ГАИ. 115 с.
49. Фрейд, З. (2018). Психологія сексуальності. Х. : Фоліо. 151 с.
50. Шредингер, Э. (2018). Что такое жизнь с точки зрения физики? М. : АСТ. 230 с.
51. Эйнштейн, А., Инфельд, Л. (2001). Эволюция физики. Развитие идей от первоначальных понятий до теории относительности и квантов. М. : Устойчивый мир. 264 с.
52. Добронравова І.С. (2008). Філософія та методологія науки: підручник. К.: Вид-во «Київський університет». 223 с.
53. Поппер К.Р. (1983). Логика и рост научного знания. М. : Прогресс. 605 с.
54. Пригожин И., Николис Г. (1990). Познание сложного. М. : Мир. 358 с.
55. Пригожин И. (2005). Определено ли будущее? Ижевск : ИКИ. 240 с.
56. Пригожин И., Стенгерс И. (1994). Время. Хаос. Квант. М. : Прогресс. 264 с.
57. Пригожин И., Стенгерс И. (1986). Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. М. : Прогресс. 432 с.
58. Фейерабенд П. (2007). Против метода. Очерк анархистской теории познания. М. : АСТ. 413 с.

59. Фукуяма Ф. (2005). Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. Львів: Кальварія, 380с.
60. Агацци, Э. (2009). Почему у науки есть и этические измерения? Вопросы философии, 10.
61. Вебер, М. (1990). Наука как призвание и профессия. Избранные произведения. М.: Прогресс, 1990. С.707–735.
62. Кант, И. (2000). Основание метафизики нравов. Лекции по этике. М.: Республика, 2000. С. 224–283.
63. Платон. (2000). Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. К.: Основи.
64. Фихте, Г. (1993). О назначении учёного. Сочинения в двух томах. Т.2. Санкт-Петербург: Мифрил. С. 41–53.
65. Jonas, H. (1985). The imperative of responsibility: In search of an ethics for the technological age. University of Chicago press.
66. Merton, R.K. (1988). The Matthew Effect in Science, II: Cumulative Advantage and the Symbolism of Intellectual Property. Isis. Vol. 79, No. 4, pp. 606–623.
67. Poor, N. & Davidson, R. (2016). The Ethics of Using Hacked Data: Patreon’s Data Hack and Academic Data Standards. Council for Big Data, Ethics and Society. Retrieved from URL:
68. <https://bdes.datasociety.net/wp-content/uploads/2016/10/Patreon-Case-Study.pdf>
69. Raghavan, S. L. (2011). All in the Interpretation. National Academy of Engineering, Online Ethics Center. Retrieved from URL:
70. <http://www.onlineethics.org/Resources/Cases/Interpretation.aspx?id=24975>
71. Titus, S. L., Wells, J. A., & Rhoades, L. J. (2008). Repairing research integrity. Nature, 453(7198), p. 980.
72. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (редакція від 16.07.2019). Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
73. Закон України «Про освіту» (редакція від 09.08.2019). Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>
74. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. (2019). К.: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/>
75. The European Charter for Researchers. (2005). Retrieved from URL: https://euraxess.ec.europa.eu/sites/default/files/am509774cee_en_e4.pdf
76. The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised Edition. (2017). Berlin: ALLEA – All European Academies. Retrieved from URL:
77. <https://allea.org/wp-content/uploads/2017/05/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017.pdf>
78. Бахрушин, В., Ніколаєв, С. (2019). Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. К. Режим доступу:
79. https://drive.google.com/file/d/1UjtjefmfqO1uNCn4p9cT5g6_58h0Cхq9
80. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (Редакція від 04.11.2018). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page2>
81. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (редакція від 16.07.2019). Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
82. Закон України «Про освіту» (редакція від 09.08.2019). Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>
83. Рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо запобігання академічного плагіату і його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) №1/11-8691 від 15.08.2018. Режим доступу:
84. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/akredytatsiya/instrukt-list/1-11-8681-vid-15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>

8. Інформаційні ресурси:

<http://www.nbu.gov.ua/>

<http://www.platona.net.org.ua>

<http://www.filosof.com.ua/>

<http://sofy.kiev.ua/>

<http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

<http://zakon2.rada.gov.ua/lawsshow/995453>